

Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (veľká komora)

z 21. decembra 2016*

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Smernica 93/13/EHS – Spotrebiteľské zmluvy – Hypotekárne úvery – Nekalé podmienky – Článok 4 ods. 2 – Článok 6 ods. 1 – Vyhlásenie neplatnosti – Časové obmedzenie účinkov vyhlásenia neplatnosti nekalej podmienky vnútroštátnym súdom“

V spojených veciach C-154/15, C-307/15 a C-308/15,

ktorých predmetom sú návrhy na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podané rozhodnutím Juzgado de lo Mercantil n° 1 de Granada (Obchodný súd č. 1 Granada, Španielsko) z 25. marca 2015 (C-154/15) a doručeným Súdnemu dvoru 1. apríla 2015, ako aj rozhodnutiami Audiencia Provincial de Alicante (Provinčný súd Alicante, Španielsko) z 15. júna 2015 (C-307/15 a C-308/15) a doručenými Súdnemu dvoru 1. júla 2015, ktoré súvisia s konaniami:

Francisco Gutiérrez Naranjo

proti

Cajasur Banco SAU (C-154/15),

Ana María Palacios Martínez

proti

Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA) (C-307/15),

Banco Popular Español SA

proti

Emilio Irlles López,

Terese Torresovej Andreuovej (C-308/15),

SÚDNY DVOR (veľká komora),

v zložení: predseda K. Lenaerts, podpredseda A. Tizzano, predsedovia komôr R. Silva de Lapuerta a M. Ilešič, sudcovia J. Malenovský, E. Levits (spravodajca), J.-C. Bonichot, A. Arabadžiev, C. G. Fernlund, C. Vajda, S. Rodin, F. Biltgen a K. Jürimäe,

generálny advokát: P. Mengozzi,

* Jazyk konania: španielčina.

tajomník: L. Carrasco Marco, referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní 26. apríla 2016,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- F. Gutiérrez Naranjo, v zastúpení: A. Navarro Vidal, A. Martínez Muriel, D. Pineda Cuadrado a L. Pineda Salido, abogados,
- A. M. Palacios Martínez, v zastúpení: F. J. Zambudio Nicolas, abogado a R. López Coloma, procuradora,
- Banco Popular Español SA, v zastúpení: C. Fernández Vicién, I. Moreno-Tapia Rivas a J. Capell, abogados,
- Cajasur Banco SAU, v zastúpení: J. Remón Peñalver a D. Sarmiento Ramirez-Escudero, abogados,
- Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA), v zastúpení: J. Rodríguez Cárcamo a A. Rodríguez Conde, abogados,
- E. Irlés López a T. Torres Andreu, v zastúpení: Y. Sánchez Orts, procuradora a F. García Cerrillo, abogado,
- španielska vláda, v zastúpení: A. Gavela Llopis a M. Sampol Pucurull, splnomocnení zástupcovia,
- česká vláda, v zastúpení: S. Šindelková, M. Smolek a J. Vláčil, splnomocnení zástupcovia,
- poľská vláda, v zastúpení: B. Majczyna, splnomocnený zástupca,
- vláda Spojeného kráľovstva, v zastúpení: S. Simmons a L. Christie, splnomocnení zástupcovia, za právnej pomoci S. Ford, barrister, ako aj K. Smith a B. Kennelly, QC,
- Európska komisia, v zastúpení: D. Roussanov, N. Ruiz García a J. Baquero Cruz, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 13. júla 2016,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrhy na začatie prejudiciálneho konania sa týkajú výkladu najmä článkov 6 a 7 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (Ú. v. ES L 95, 1993, s. 29; Mim. vyd. 15/002, s. 288).
- 2 Tieto návrhy boli podané v rámci sporov medzi osobami, ktoré uzavreli zmluvy o hypotekárnom úvere s úverovými inštitúciami, v súvislosti s právom na vrátenie súm splatených na základe zmluvných podmienok, ktorých nekalá povaha bola určená súdom.

Právny rámec

Právo Únie

- 3 Desiate odôvodnenie smernice 93/13 uvádza:

„... účinnejšia ochrana spotrebiteľa sa môže dosiahnuť prijatím jednotných právnych pravidiel v záležitostiach nekalých podmienok...“

- 4 Dvanáste odôvodnenie tejto smernice spresňuje:

„... členské štáty by mali mať možnosť výberu, so zreteľom na zmluvu, poskytnúť spotrebiteľom vysokú úroveň ochrany prostredníctvom vnútroštátnych ustanovení, ktoré sú prísnejšie ako ustanovenia tejto smernice“.

- 5 Podľa dvadsiateho štvrtého odôvodnenia smernice 93/13:

„... súdy alebo správne orgány členských štátov musia mať k dispozícii primerané a účinné prostriedky na zabránenie ďalšieho uplatňovania nekalých podmienok v [spotrebiteľských – *neoficiálny preklad*] zmluvách“.

- 6 Článok 3 ods. 1 smernice 93/13 stanovuje:

„Zmluvná podmienka, ktorá nebola individuálne dohodnutá sa považuje za nekalú, ak napriek požiadavke dôvery spôsobí značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach strán vzniknutých na základe zmluvy, ku škode spotrebiteľa.“

- 7 Podľa článku 3 ods. 2 prvého pododseku tejto smernice:

„Podmienka sa nepovažuje za individuálne dohodnutú, ak bola navrhnutá vopred a spotrebiteľ preto nebol schopný ovplyvniť podstatu podmienky [jej obsah – *neoficiálny preklad*], najmä v súvislosti s predbežne formulovanou štandardnou zmluvou.“

- 8 Článok 4 uvedenej smernice stanovuje:

„1. Bez toho, aby boli dotknuté ustanovenia článku 7, nekalosť zmluvných podmienok sa hodnotí so zreteľom na povahu tovaru alebo služieb, na ktoré bola zmluva uzatvorená a na všetky okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy, v dobe uzatvorenia zmluvy a na všetky ostatné podmienky zmluvy alebo na inú zmluvu, od ktorej závisí.“

2. Hodnotenie nekalej povahy podmienok sa nevzťahuje ani k definícii hlavného predmetu zmluvy ani na primeranú cenu a úhradu na jednej strane, ako aj tovar alebo služby dodávané výmenným spôsobom na druhej strane, pokiaľ tieto podmienky sú zrozumiteľné [Posúdenie nekalej povahy podmienok sa nevzťahuje ani na definíciu hlavného predmetu zmluvy, ani na primeranosť medzi cenou a odmenou na jednej strane a službami alebo tovarmi, ktoré sa majú dodať ako protihodnota na druhej strane, pokiaľ sú tieto podmienky formulované jasne a zrozumiteľne – *neoficiálny preklad*].“

- 9 Článok 5 tej istej smernice spresňuje:

„V prípade zmlúv, v ktorých sú všetky alebo niektoré podmienky ponúkané spotrebiteľovi v písomnej forme, musia byť vždy tieto podmienky vypracované [formulované jasne a – *neoficiálny preklad*] zrozumiteľne. ...“

10 Článok 6 ods. 1 smernice 93/13 stanovuje:

„Členské štáty zabezpečia, aby nekalé podmienky použité v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľom zo strany predajcu alebo dodávateľa podľa ich vnútroštátneho práva, neboli záväzné pre spotrebiteľa a aby zmluva bola podľa týchto podmienok naďalej záväzná pre strany, ak je jej ďalšia existencia možná bez nekalých podmienok.“

11 V súlade s článkom 7 ods. 1 tejto smernice:

„Členské štáty zabezpečia, aby v záujme spotrebiteľov a subjektov hospodárskej súťaže existovali primerané a účinné prostriedky, ktoré by zabránili súvislému uplatňovaniu nekalých podmienok v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľmi zo strany predajcov alebo dodávateľov.“

Španielske právo

Právna úprava

12 Podľa článku 1303 Código Civil (Občiansky zákonník):

„Ak je určitý záväzok vyhlásený za neplatný, zmluvné strany si musia navzájom vrátiť veci, ktoré boli predmetom zmluvy, s ich prírastkami a cenu s úrokmi, bez toho, aby tým boli dotknuté ostatné produkty.“

13 Článok 82 ods. 1 texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (konsolidovaný text všeobecného zákona o ochrane spotrebiteľov a užívateľov a ďalších doplňujúcich zákonov), schválený Real Decreto Legislativo 1/2007 (legislatívny kráľovský dekrét č. 1/2007) zo 16. novembra 2007 (BOE č. 287 z 30. novembra 2007), v znení uplatniteľnom na spory vo veci samej (ďalej len „LGDCU“) stanovuje:

„Za nekalé podmienky sa považujú všetky ustanovenia, ktoré neboli individuálne dohodnuté, a všetky praktiky, ktoré neboli výslovne schválené, ktoré v rozpore s požiadavkou dôvery spôsobujú na ujmu spotrebiteľa a používateľa značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach strán vyplývajúcich zo zmluvy.“

14 Článok 83 LGDCU stanovuje:

„Nekalé podmienky sú absolútne neplatné a považujú sa za nedojednané. Na tento účel súd po vypočutí účastníkov konania vyhlási nekalé podmienky obsiahnuté v zmluve za neplatné, avšak zmluva je pre zmluvné strany naďalej záväzná za tých istých ustanovení, ak je jej ďalšia existencia možná bez nekalých podmienok.“

15 Článok 5 ods. 5 Ley 7/1998 sobre Condiciones Generales de la Contratación (zákon č. 7/1998 o všeobecných zmluvných podmienkach) z 13. apríla 1998 (BOE č. 89 zo 14. apríla 1998) v znení uplatniteľnom na spory vo veci samej (ďalej len „LCGC“) stanovuje:

„Dojednanie všeobecných podmienok musí byť v súlade s kritériami transparentnosti, jasnosti, presnosti a jednoduchosti.“

16 Článok 7 LCGC stanovuje:

„Zmluva nesmie obsahovať tieto všeobecné podmienky:

- a) podmienky, o ktorých sa spotrebiteľ v celom rozsahu skutočne nemohol dozvedieť pred uzavretím zmluvy, alebo ktoré prípadne neboli dojednané podľa článku 5;
- b) nečitateľné, nejednoznačné, nejasné a nezrozumiteľné, ak okrem prípadu, že sú nezrozumiteľné, pristupujúca zmluvná strana s nimi písomnou formou výslovne súhlasí a sú v súlade s osobitnou právnou úpravou týkajúcou sa transparentnosti zmluvných podmienok v tejto oblasti.“

17 Podľa článku 8 LCGC:

„1. Všeobecné podmienky, ktoré na ujmu pristupujúcej zmluvnej strany porušujú ustanovenia zákona alebo akékoľvek iné kogentné alebo zakazujúce predpisy, sú absolútne neplatné, pokiaľ tieto predpisy inak nesankcionujú ich porušenie.

2. Osobitne sú absolútne neplatné nekálne všeobecné podmienky v spotrebiteľských zmluvách....“

Judikatúra Tribunal Supremo (Najvyšší súd, Španielsko)

– Rozsudok č. 241/2013 z 9. mája 2013

18 Tribunal Supremo (Najvyšší súd) v rozsudku č. 241/2013 z 9. mája 2013 (ďalej len „rozsudok z 9. mája 2013“), keď rozhodoval o kolektívnej žalobe na zdržanie sa konania podanej združením spotrebiteľov proti viacerým úverovým inštitúciám, po tom, čo dospel ku konštatovaniu o nekalej povahe podmienok stanovujúcich minimálnu úrokovú sadzbu, pod ktorú nemohla klesnúť pohyblivá úroková sadzba (ďalej len „podmienky ‚plancher‘“), obsiahnutých vo všeobecných podmienkach spotrebiteľských zmlúv o hypotekárnom úvere, vyhlásil tieto podmienky za neplatné.

19 Tento súd konštatoval, že uvedené podmienky, ktoré sa týkali definície hlavného predmetu dotknutých zmlúv, boli pre spotrebiteľov z gramatického hľadiska ľahko pochopiteľné, a teda spĺňali požiadavky jasnej a zrozumiteľnej formulácie požadovanej článkom 4 ods. 2 smernice 93/13. Podľa uvedeného súdu nebolo potrebné ich považovať za podmienky nekalej povahy v súlade s judikatúrou, ku ktorej dospel Súdny dvor v rozsudku z 3. júna 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (C-484/08, EU:C:2010:309).

20 Uvedený súd odvolaním sa na zásady potvrdené Súdnym dvorom v rozsudku z 21. marca 2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180), však konštatoval, že požiadavka transparentnosti stanovená v článku 4 ods. 2 smernice 93/13 sa má chápať tak, že nezahŕňa len dodržanie formálnej stránky, ale aj materiálnej stránky, ktorá má ten istý obsah ako požiadavka uvedená v článku 5 tejto smernice a ktorá súvisí s dostatkom informácií poskytnutých spotrebiteľom pri uzavretí zmluvy, pokiaľ ide o právne a ekonomické dôsledky, ktoré im vyplývajú z podmienok týkajúcich sa najmä hlavného predmetu zmluvy.

21 Podľa Tribunal Supremo (Najvyšší súd) pritom vo veci, v ktorej bol vyhlásený rozsudok z 9. mája 2013, nebola požiadavka materiálnej transparentnosti splnená, pretože dotknuté bankové inštitúcie neposkytli tieto informácie spotrebiteľom pri uzavretí zmluvy o úvere obsahujúcej podmienky „plancher“. Tribunal Supremo (Najvyšší súd) preto pristúpil k analýze prípadnej nekalej povahy týchto podmienok z hľadiska všeobecných kritérií dôvery, rovnováhy a transparentnosti uvedených v článku 3 ods. 1, článku 4 ods. 1 a článku 5 smernice 93/13 a uvedené podmienky vyhlásil za neplatné z dôvodu ich nedostatočnej transparentnosti súvisiacej s nedostatkom informácií poskytnutých úverovými inštitúciami v súvislosti s konkrétnymi dôsledkami ich uplatnenia v praxi.

- 22 Tribunal Supremo (Najvyšší súd) však konštatoval, že dotknuté zmluvy o hypotekárnom úvere mohli existovať ďalej, a okrem toho obmedzil spätný účinok vyhlásenia neplatnosti podmienok „plancher“.
- 23 V tejto súvislosti po tom, čo pripomenul, že na základe judikatúry Súdneho dvora, ktorá sa uplatňuje na vyhlásenie neplatnosti nekalých podmienok, sa majú dotknuté podmienky považovať za neúčinné, Tribunal Supremo (Najvyšší súd) totiž uviedol, že napriek všeobecnému pravidlu týkajúcemu sa spätného účinku vyhlásenia neplatnosti, tento účinok nemôže byť v rozpore so všeobecnými zásadami práva a najmä so zásadou právnej istoty.
- 24 Tribunal Supremo (Najvyšší súd) rozhodol, že podmienky „plancher“ boli ako také zákonné, zodpovedali objektívnym dôvodom, neboli ani nezvyčajné, ani neobvyklé, trh s nehnuteľnosťami dlhodobo toleroval ich používanie, ich neplatnosť sa zakladala na nedostatku transparentnosti z dôvodu neposkytnutia dostatočných informácií zo strany úverových inštitúcií, bankové inštitúcie dodržali právne požiadavky o poskytovaní informácií, stanovenie minimálnej úrokovej sadzby zodpovedalo potrebe zachovať minimálny výnos z prostriedkov z dotknutých zmlúv o hypotekárnom úvere, aby sa bankám umožnilo pokryť vzniknuté výrobné náklady a pokračovať v poskytovaní financovania, podmienky „plancher“ boli vypočítané tak, že nesmeli mať za následok zásadné zmeny na pôvodne splatené sumy, pričom išlo o sumy, ktoré poskytovatelia zohľadnili, keď rozhodovali o svojich ekonomických akciách, španielska právna úprava povoľovala zmenu veriteľa a že retroaktivita by v prípade vyhlásenia neplatnosti dotknutých podmienok mala vážne hospodárske následky.
- 25 S prihliadnutím na tieto úvahy preto Tribunal Supremo (Najvyšší súd) na základe zásady právnej istoty obmedzil účinky svojho rozsudku odo dňa jeho uverejnenia, pričom rozhodol, že konštatovanie neplatnosti dotknutých podmienok „plancher“ nemalo vplyv ani na situácie, ktoré boli s konečnou platnosťou rozhodnuté na základe právoplatných súdnych rozhodnutí, ani na platby, ku ktorým došlo pred 9. májom 2013, takže len sumy, ktoré boli neoprávnene splatené na základe týchto podmienok po tomto dátume, majú byť vrátené.

– Rozsudok č. 139/2015 z 25. marca 2015

- 26 Tribunal Supremo (Najvyšší súd) v rozsudku č. 139/2015 z 25. marca 2015 (ďalej len „rozsudok z 25. marca 2015“) potvrdil obmedzenie spätných účinkov vyhlásenia neplatnosti podmienky „plancher“ v rámci individuálnej žaloby podanej spotrebiteľom, ktorý sa domáhal vrátenia súm, ktoré boli splatené neoprávnene na základe takejto podmienky. Na základe toho tento súd uplatnil na individuálne žaloby na zdržanie sa konania a o náhradu škody riešenie, ktoré predtým prijal v rozsudku z 9. mája 2013 v rámci kolektívnych žalôb na zdržanie sa konania. Vo veci, v ktorej bol vyhlásený rozsudok z 25. marca 2015, bola preto povinnosť vrátenia obmedzená len na sumy, ktoré boli neoprávnene splatené po vyhlásení rozsudku z 9. mája 2013.

Skutkové okolnosti sporov vo veci samej a prejudiciálne otázky

Vec C-154/15

- 27 Pán Francisco Gutiérrez Naranjo uzavrel s bankou Cajasur Banco SAU zmluvu o hypotekárnom úvere, ktorá obsahovala podmienku „plancher“.
- 28 Pán Gutiérrez Naranjo s odvolaním sa na smernicu 93/13, ako aj judikatúru Tribunal Supremo (Najvyšší súd), podal na Juzgado de lo Mercantil n° 1 de Granada (Obchodný súd č. 1 Granada, Španielsko) žalobu, ktorou sa domáhal, aby uvedený súd zrušil túto podmienku „plancher“ a nariadil vrátenie súm, ktoré boli neoprávnene splatené na základe tejto podmienky.

- 29 Vnútroštátny súd sa pýta, či je skutočnosť, že sa účinky rozhodnutia o určení neplatnosti zmluvnej podmienky z dôvodu jej nekalej povahy obmedzia len na obdobie po tomto vyhlásení, zlučiteľná s článkom 6 ods. 1 smernice 93/13.
- 30 Z toho dôvodu Juzgado de lo Mercantil n° 1 de Granada (Obchodný súd č. 1 Granada) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:
- „1. Je nezáväznosť tak, ako je vykladaná v článku 6 ods. 1 smernice 93/13, v tomto prípade zlučiteľná s výkladom, z ktorého vyplýva, že rozhodnutie o určení neplatnosti uvedenej podmienky vyvoláva účinky až od vyhlásenia tohto rozhodnutia, a že teda aj v prípade, že sa určí neplatnosť, zostanú účinky, ktoré táto podmienka vyvolala počas svojej platnosti, platné alebo účinné?
2. Je upustenie od používania určitej podmienky, ktoré možno nariadiť (v súlade s článkom 6 ods. 1 a článkom 7 ods. 1) v konaní o individuálnej žalobe podanej spotrebiteľom, ak sa určí jej neplatnosť, zlučiteľné s obmedzením účinkov tejto neplatnosti? Môžu súdy zmierniť povinnosť predajcu alebo dodávateľa vrátiť sumy, ktoré zaplatil spotrebiteľ na základe podmienky, ktorá bola neskôr vyhlásená za neplatnú od počiatku pre nedostatok informácií a/alebo transparentnosti?“

Vec C-307/15

- 31 Pani Ana María Palacios Martínez uzavrela 28. júla 2006 s bankou Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA) zmluvu o hypotekárnom úvere, ktorá obsahovala podmienku „plancher“.
- 32 Dňa 6. marca 2014 vypožičiavateľka podala na Juzgado de lo Mercantil n° 1 de Alicante (Obchodný súd č. 1 Alicante) žalobu, ktorou sa domáhala, aby tento súd určil neplatnosť tejto podmienky „plancher“ z dôvodu jej nekalej povahy, ako aj nariadil vrátenie súm, ktoré boli bankovej inštitúcii neoprávnene splatené.
- 33 V prvostupňovom konaní tento súd odkazom na riešenie, ku ktorému dospel Tribunal Supremo (Najvyšší súd) v rozsudku z 9. mája 2013, konštatoval, že žaloba bez toho, aby tým bola dotknutá povinnosť vrátiť sumy žalobkyni, ktoré banková inštitúcia údajne mohla získať na základe dotknutej podmienky odo dňa vyhlásenia tohto rozsudku, sa stala bezpredmetnou.
- 34 Audiencia Provincial de Alicante (Provinčný súd Alicante, Španielsko), ktorý rozhoduje o odvolaní, má pochybnosti v súvislosti so zlučiteľnosťou riešenia prijatého v prvostupňovom konaní s článkom 6 ods. 1 smernice 93/13.
- 35 Podľa tohto súdu neretroaktivita rozhodnutia o určení neplatnosti nekalej podmienky by mohla byť v rozpore jednak s cieľmi tejto smernice a jednak so zákazom zmeny účinkov nekalej podmienky súdnou cestou. Uvedený súd navyše pochybuje, že vo veci, v ktorej bol vyhlásený rozsudok z 9. mája 2013, boli splnené podmienky požadované Súdnym dvorom na to, aby bolo možné účinky vyhlásenia neplatnosti nekalej podmienky časovo obmedziť.
- 36 Audiencia Provincial de Alicante (Provinčný súd Alicante) teda rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:
- „1. Je so zásadou nezáväznosti [nekalých podmienok] zakotvenou v článku 6 ods. 1 smernice [93/13] zlučiteľné, aby reštitučné účinky, vyplývajúce z určenia neplatnosti podmienky ‚plancher‘, uvedenej v zmluve o úvere z dôvodu nekalej povahy tejto podmienky, nemali spätnú účinnosť od dátumu uzavretia zmluvy, ale [mali spätnú účinnosť] od neskoršieho dátumu?

2. Je kritérium dôvery dotknutých osôb, ktoré slúži ako základ pre obmedzenie spätnej účinnosti [neplatnosti] nekalej podmienky, autonómny pojmom práva Únie, ktorý majú všetky členské štáty vykladať jednotne?
3. V prípade kladnej odpovede, aké predpoklady treba zohľadniť pri určovaní existencie dôvery dotknutých osôb?
4. V každom prípade, je v súlade s dôverou dotknutých osôb postup predajcu alebo dodávateľa, ktorý pri vypracovaní zmluvy spôsobil nedostatok transparentnosti, ktorý mal za následok nekalú povahu podmienky?
5. Je riziko vážnych ťažkostí, ktoré slúži ako základ pre obmedzenie spätnej účinnosti [neplatnosti] nekalej podmienky, autonómny pojmom práva Únie, ktorý majú všetky členské štáty vykladať jednotne?
6. V prípade kladnej odpovede, aké kritériá by sa mali vziať do úvahy?
7. Má sa pri posudzovaní rizika vážnych ťažkostí vziať do úvahy len riziko, ktoré môže vzniknúť predajcovi alebo dodávateľovi, alebo sa má vziať do úvahy aj škoda spôsobená spotrebiteľom v dôsledku toho, že im nebudú v plnej výške vrátené sumy splatené na základe tejto podmienky „plancher“?

Vec C-308/15

- 37 Pán Emilio Irlés López a pani Teresa Torres Andreu uzavreli 1. júna 2001 s bankou Banco Popular Español SA (ďalej len „BPE“) zmluvu o hypotekárnom úvere, ktorá obsahovala podmienku „plancher“. Revíziami z 2. mája a 14. júna 2007 sa zmluvné strany dohodli na zvýšení úverovej linky, pričom každá revízia obsahovala podmienku „plancher“.
- 38 Keďže sa vypožičiavatia domnievali, že ich súhlas s podmienkami „plancher“ sprevádzal nedostatok transparentnosti, podali na Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Alicante (Obchodný súd č. 3 Alicante, Španielsko) žalobu, ktorou sa domáhali, aby tento súd určil neplatnosť týchto podmienok a nariadil vrátenie súm, ktoré boli na ich základe neoprávnene splatené.
- 39 Uvedený súd v prvostupňovom konaní tejto žalobe vyhovel, pričom uložil BPE povinnosť vrátiť vypožičiavateľom sumy, ktoré boli neoprávnene splatené na základe týchto podmienok odo dňa uzavretia zmluvy o úvere a jej revízií.
- 40 BPE sa odvolala na Audiencia Provincial de Alicante (Provinčný súd Alicante), pričom sa opierala o rozsudky z 9. mája 2013 a 25. marca 2015.
- 41 Vnútroštátny súd má pochybnosti po prvé, pokiaľ ide o zlučiteľnosť obmedzenia účinkov rozhodnutia o určení neplatnosti nekalej podmienky s článkom 6 smernice 93/13. Po druhé podľa tohto vnútroštátneho súdu skutočnosť, že Tribunal Supremo (Najvyšší súd) rozsudkom z 25. marca 2015 rozšíril riešenie, ktoré prijal vo svojom rozsudku z 9. mája 2013 v kontexte kolektívnej žaloby, na individuálne žaloby, by mohla mať za následok obmedzenie práva jednotlivých vypožičiavateľov na účinnú súdnu ochranu, pretože osobitné okolnosti charakteristické pre každý konkrétny prípad nebudú zohľadnené na účely určenia začiatku vzniku povinnosti vrátenia peňazí, ktorú majú bankové inštitúcie, ktoré boli zvýhodnené účinkami nekalej podmienky.

42 Audiencia Provincial de Alicante (Provinčný súd Alicante) preto rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru okrem prejudiciálnych otázok, ktoré sú totožné s otázkami položenými vo veci C-307/15, ôsmu otázku, ktorá znie:

„8. Je so zásadou nezáväznosti pre spotrebiteľa zakotvenou v článku 6 ods. 1 smernice 93/13 a s právom na účinnú súdnu ochranu zakotvenou v článku 47 Charty základných práv Európskej únie zlučiteľné automatické rozšírenie tohto obmedzenia reštitučných účinkov vyplývajúcich z neplatnosti podmienky ‚plancher‘, o ktorom sa rozhodlo v konaní o žalobe podanej združením spotrebiteľov proti finančným inštitúciám, na individuálne žaloby o neplatnosť podmienky ‚plancher‘ z dôvodu nekalej povahy tejto podmienky podané zákazníkmi, ktorí ako spotrebiteľia uzavreli zmluvu o hypotekárnom úvere s rôznymi finančnými inštitúciami?“

43 Rozhodnutím predsedu Súdneho dvora z 10. júla 2015 boli veci C-307/15 a C-308/15 spojené na účely písomnej a ústnej časti konania, ako aj na účely vyhlásenia rozsudku.

44 Uznesením predsedu Súdneho dvora zo 14. augusta 2015 boli zamietnuté návrhy Audiencia Provincial de Alicante (Provinčný súd Alicante), aby sa veci C-307/15 a C-308/15 prejednali v skrátanom konaní upravenom v článku 23a Štatútu Súdneho dvora Európskej únie a článku 105 Rokovacieho poriadku Súdneho dvora.

45 Rozhodnutím predsedu Súdneho dvora z 21. októbra 2015 bola vec C-154/15 spojená s vecami C-307/15 a C-308/15 na účely ústnej časti konania a vyhlásenia rozsudku.

O prejudiciálnych otázkach

O prvej a druhej otázke vo veci C-154/15 a o prvej spoločnej otázke vo veciach C-307/15 a C-308/15

46 Prvými dvoma otázkami vo veci C-154/15, ako aj prvou spoločnou otázkou vo veciach C-307/15 a C-308/15, ktoré treba preskúmať spoločne, sa vnútroštátne súdy v podstate pýtajú, či sa má článok 6 ods. 1 smernice 93/13 vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnej judikatúre, ktorá časovo obmedzuje reštitučné účinky súvisiace so súdnym určením nekalej povahy podmienky v zmysle článku 3 ods. 1 tejto smernice, ktorú obsahuje spotrebiteľská zmluva uzavretá predajcom alebo obchodníkom, len na sumy, ktoré boli neoprávnene splatené podľa tejto podmienky po vyhlásení súdneho rozhodnutia, ktorým bola určená táto nekalá povaha.

47 Na úvod treba preskúmať tvrdenie španielskej vlády, Cajasur Banco, ako aj BPE, podľa ktorého otázka účinkov určenia nekalej povahy podmienky, o akú ide vo veci samej, nespadá do pôsobnosti smernice 93/13, lebo vzhľadom na to, že Tribunal Supremo (Najvyšší súd) dospel k takémuto konštatovaniu, zabezpečil vyššiu úroveň ochrany spotrebiteľov, než je úroveň, ktorú priznáva táto smernica.

48 V tejto súvislosti z jednotlivých rozhodnutí vnútroštátnych súdov vyplýva, že Tribunal Supremo (Najvyšší súd) v rozsudku z 9. mája 2013 na účely odôvodnenia posúdenia nekalej povahy dotknutých podmienok ‚plancher‘, ktoré súvisia s hlavným predmetom dotknutých zmlúv, podal výklad požiadavky transparentnosti uvedenej v článku 4 ods. 2 uvedenej smernice v tom zmysle, že sa neobmedzuje len na dodržiavanie formálnej transparentnosti zmluvných podmienok súvisiacej s jasnou a zrozumiteľnou povahou ich vypracovania, ale zahŕňa aj dodržiavanie ich materiálnej transparentnosti súvisiacej s dostatočnou povahou informácií poskytnutých spotrebiteľovi, pokiaľ ide tak o právny, ako aj o ekonomických rozsah jeho zmluvného záväzku.

- 49 Ako uviedol generálny advokát v bodoch 46 až 50 svojich návrhov, v prípade posúdenia materiálnej transparentnosti podmienok týkajúcich sa hlavného predmetu zmluvy však ide o posúdenie, ktoré upravuje článok 4 ods. 2 smernice 93/13. Toto ustanovenie v rovnakom znení, ako je znenie článku 5 tejto smernice, totiž stanovuje, že zmluvné podmienky musia byť „formulované jasne a zrozumiteľne“.
- 50 V tejto súvislosti Súdny dvor už pritom rozhodol, že informácie pred uzavretím zmluvy o zmluvných podmienkach a dôsledkoch tohto uzavretia zmluvy majú zásadný význam pre spotrebiteľa. Najmä na základe týchto informácií sa tento spotrebiteľ rozhoduje, či chce byť viazaný podmienkami, ktoré predajca alebo dodávateľ vopred vypracoval (rozsudok z 21. marca 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, bod 44).
- 51 V dôsledku preskúmania nekalej povahy zmluvnej podmienky v zmysle článku 3 ods. 1 smernice 93/13, ktorá súvisí s definíciou hlavného predmetu zmluvy, v prípade, že spotrebiteľ pred uzavretím tejto zmluvy nemal potrebné informácie o zmluvných podmienkach a dôsledkoch uvedeného uzavretia zmluvy, vo všeobecnosti spadá do pôsobnosti tejto smernice, a konkrétne do pôsobnosti článku 6 ods. 1 tejto smernice.
- 52 Vzhľadom na to, že vnútroštátne súdy odkazujú na rozsudok z 9. mája 2013, ktorým bol obmedzený reštitučný účinok určenia nekalej povahy podmienok „plancher“, tak treba preskúmať, či sa má článok 6 ods. 1 smernice 93/13 vykladať v tom zmysle, že takéto obmedzenie vnútroštátnym súdom povoľuje.
- 53 Podľa článku 6 ods. 1 smernice 93/13 členské štáty zabezpečia, aby nekalé podmienky použité v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľom zo strany predajcu alebo dodávateľa podľa ich vnútroštátneho práva neboli pre spotrebiteľa záväzné.
- 54 Toto ustanovenie treba chápať tak, že ide o normu rovnocennú s vnútroštátnymi právnymi predpismi, ktoré majú v rámci vnútroštátneho právneho poriadku povahu noriem verejného poriadku (pozri v tomto zmysle rozsudok z 30. mája 2013, Asbeek Brusse a de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, bod 44).
- 55 Okrem toho ide o kogentné ustanovenie, ktorého cieľom je nahradiť formálnu rovnováhu, ktorú zmluva nastoľuje medzi právami a povinnosťami zmluvných strán, skutočnou rovnováhou, ktorá medzi nimi môže znovu zaviesť rovnosť (rozsudok zo 14. júna 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, bod 63).
- 56 Vzhľadom na povahu a význam verejného záujmu, na ktorom spočíva ochrana spotrebiteľov, ktorí sa voči predajcom alebo dodávateľom nachádzajú v nevýhodnejšom postavení, smernica 93/13, ako vyplýva z jej článku 7 ods. 1 v spojení s jej dvadsiatym štvrtým odôvodnením, ukladá členským štátom povinnosť stanoviť primerané a účinné prostriedky „ktoré by zabránili súvislému uplatňovaniu nekalých podmienok v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľmi zo strany predajcov alebo dodávateľov“ (rozsudok z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, bod 78).
- 57 Na tieto účely vnútroštátnemu súdu prislúcha jednoducho a úplne neuplatniť nekalú zmluvnú podmienku tak, aby nebola záväzná pre spotrebiteľa, nemôže však zmeniť jej obsah (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 14. júna 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, bod 65).
- 58 Za týchto okolností je vnútroštátny súd na jednej strane povinný posúdiť nekalú povahu zmluvnej podmienky patriacu do pôsobnosti smernice 93/13 aj bez návrhu a tým odstrániť nerovnováhu medzi spotrebiteľom a predajcom alebo dodávateľom, hneď ako je oboznámený s právnymi a skutkovými okolnosťami potrebnými na tieto účely.

- 59 Úplná účinnosť ochrany stanovenej smernicou totiž vyžaduje, aby vnútroštátny súd, ktorý bez návrhu dospel ku konštatovaniu o nekalej povahe podmienky, mohol vyvodiť všetky dôsledky tohto konštatovania bez toho, aby počkal, či spotrebiteľ, ktorý je informovaný o svojich právach, navrhne, aby uvedená podmienka bola zrušená (rozsudok z 30. mája 2013, Jörös, C-397/11, EU:C:2013:340, bod 42).
- 60 Na druhej strane vnútroštátny súd nie je oprávnený zmeniť obsah nekalých podmienok okrem prípadu, že by mal zmierniť odrádzajúci účinok, ktorý má vplyv na predajcu alebo dodávateľa tak, že jednoducho a úplne na spotrebiteľa takéto nekalé podmienky neuplatní (pozri v tomto zmysle rozsudok z 21. januára 2015, Unicaja Banco a Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13 a C-487/13, EU:C:2015:21, bod 31 a citovanú judikatúru).
- 61 Z predchádzajúcich úvah vyplýva, že článok 6 ods. 1 smernice 93/13 sa má vykladať v tom zmysle, že zmluvnú podmienku, ktorá bola vyhlásená za nekalú, treba v zásade chápať tak, že nikdy neexistovala, takže nemôže voči spotrebiteľovi vyvolávať účinky. Určenie nekalej povahy tejto podmienky súdnym rozhodnutím v zásade musí viesť k navráteniu právnej a skutkovej situácie spotrebiteľa, v ktorej by sa nachádzal, ak by uvedená podmienka neexistovala.
- 62 Z toho vyplýva, že povinnosť vnútroštátneho súdu neuplatniť nekalú zmluvnú podmienku, ktorá ukladá zaplatenie súm, ktoré sa preukážu ako neoprávnené, má v zásade reštitučný účinok, ktorý sa vzťahuje na tieto isté sumy.
- 63 Neexistencia tohto reštitučného účinku by totiž mohla spochybniť odrádzajúci účinok, ktorý článok 6 ods. 1 smernice 93/13 v spojení s článkom 7 ods. 1 tejto smernice rozšíril na určenie nekalej povahy podmienok obsiahnutých v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľom zo strany predajcu alebo dodávateľa.
- 64 Článok 6 ods. 1 smernice 93/13 vyžaduje, že členské štáty zabezpečia, aby nekalé podmienky neboli záväzné pre spotrebiteľov „podľa ich vnútroštátneho práva“ (rozsudok zo 6. októbra 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, bod 57).
- 65 Vnútroštátny právny rámec ochrany, ktorú spotrebiteľom zaručuje smernica 93/13, však nemôže zmeniť rozsah a v dôsledku toho ani podstatu tejto ochrany a takisto spochybniť posilnenie účinnosti uvedenej ochrany prijatím jednotných právnych pravidiel týkajúcich sa nekalých podmienok, o čo sa snažil normotvorca Európskej únie, ako je uvedené aj v desiatom odôvodnení smernice 93/13.
- 66 Hoci členským štátom v dôsledku toho prislúcha, aby prostredníctvom svojho vnútroštátneho práva definovali metódy, v rámci ktorých je preukázané určenie nekalej povahy podmienky obsiahnutej v zmluve, a či konkrétne právne účinky tohto určenia sú materiálnej povahy, nič to nemení na skutočnosti, že toto určenie musí umožniť navrátenie právnej a skutkovej situácie, v ktorej by sa spotrebiteľ nachádzal, ak by táto nekalá podmienka neexistovala, najmä na základe práva vrátenia výhod, ktoré predajca alebo dodávateľ neoprávnene prijal na základe uvedenej nekalej podmienky na ujmu spotrebiteľa.
- 67 V prejednávanej veci Tribunal Supremo (Najvyšší súd) rozsudkom z 9. mája 2013, na ktorý odkazujú vnútroštátne súdy, rozhodol, že určenie nekalej povahy dotknutých podmienok „plancher“ nemá vplyv ani na situácie, o ktorých bolo s konečnou platnosťou rozhodnuté právoplatnými súdnymi rozhodnutiami, ani na platby, ku ktorým došlo pred vyhlásením tohto rozsudku, a že v dôsledku toho, účinky vyplývajúce z tejto rozhodnutia, najmä právo spotrebiteľa na vrátenie, sa na základe zásady právnej istoty obmedzujú len na sumy, ktoré boli neoprávnene zaplatené od tohto dňa.
- 68 V tejto súvislosti je nesporné, že Súdny dvor už pripustil, že ochrana spotrebiteľa nie je absolútna. Konkrétne v tomto zmysle rozhodol, že právo Únie neukladá vnútroštátnemu súdu povinnosť neuplatniť vnútroštátne procesné normy, na základe ktorých sa rozhodnutie stáva právoplatným, aj

keby to umožnilo napraviť porušenie ustanovenia, bez ohľadu na jeho povahu, obsiahnutého v smernice 93/13 (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 6. októbra 2009, *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, bod 37). Z toho vyplýva, že Tribunal Supremo (Najvyšší súd) mohol vo svojom rozsudku z 9. mája 2013 rozhodnúť, že tento rozsudok nemá svojou povahou vplyv na situácie, o ktorých bolo s konečnou platnosťou rozhodnuté skoršími právoplatnými súdnymi rozhodnutiami.

- 69 Takisto Súdny dvor už rozhodol, že určenie primeraných lehôt na podanie opravných prostriedkov pod hrozbou preklúzie v záujme právnej istoty je v súlade s právom Únie (rozsudok zo 6. októbra 2009, *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, bod 41).
- 70 Treba však rozlišovať uplatnenie procesnej metódy, akou je stanovenie primeranej lehoty na premlčanie, a časové obmedzenie účinkov výkladu pravidla práva Únie (pozri v tomto zmysle rozsudok z 15. apríla 2010, *Barth*, C-542/08, EU:C:2010:193, bod 30 a citovanú judikatúru). V tejto súvislosti treba pripomenúť, že vzhľadom na základnú požiadavku jednotného a všeobecného uplatnenia práva Únie len Súdny dvor prislúcha rozhodnúť o časovom obmedzení výkladu, ktorý podá v prípade tohto pravidla (pozri v tomto zmysle rozsudok z 2. februára 1988, *Barra a i.*, 309/85, EU:C:1988:42, bod 13).
- 71 Podmienky stanovené vnútroštátnym právom, na ktoré odkazuje článok 6 ods. 1 smernice 93/13, teda nemôžu mať vplyv na podstatu práva, ktoré spotrebiteľom priznáva toto ustanovenie, ako ho vykladá judikatúra Súdneho dvora pripomenutá v bodoch 54 až 61 tohto rozsudku, nebyť viazaný podmienkou, ktorá bola vyhlásená za nekalú.
- 72 Časového obmedzenia právnych účinkov vyplývajúce z určenia neplatnosti podmienok „*plancher*“, o ktorom Tribunal Supremo (Najvyšší súd) rozhodol v rozsudku z 9. mája 2013, pritom všeobecne zbavuje ktoréhokoľvek spotrebiteľa, ktorý pred týmto dátumom uzavrel zmluvu o hypotekárnom úvere obsahujúcu túto podmienku, práva, aby mu v plnej výške boli vrátené sumy, ktoré boli neoprávnene splatené bankovej inštitúcii na základe tejto podmienky v období pred 9. májom 2013.
- 73 Z toho vyplýva, že vnútroštátna judikatúra, ako je tá, ktorá vyplýva z rozsudku z 9. mája 2013, týkajúca sa časového obmedzenia právnych účinkov vyplývajúceho z určenia nekalej povahy zmluvnej podmienky na základe článku 6 ods. 1 smernice 93/13 umožňuje zaručiť len obmedzenú ochranu spotrebiteľov, ktorí uzavreli zmluvu o hypotekárnom úvere obsahujúcu podmienku „*plancher*“ pred dňom vyhlásenia súdneho rozhodnutia, ktorým bola určená táto nekalá povaha. Takáto ochrana sa tak zdá byť neúplná a nedostatočná a nepredstavuje dostatočný ani účinný prostriedok na zabránenie používania tohto druhu podmienok, čo je v rozpore s tým, čo stanovuje článok 7 ods. 1 tejto smernice (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 14. marca 2013, *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, bod 60).
- 74 Za týchto podmienok vzhľadom na to, že medzi vnútroštátnymi súdmi existuje spojitosť v súvislosti s riešením sporov vo veci samej prostredníctvom výkladu práva Únie Súdny dvorom, musia na základe vlastnej právomoci neuplatniť časové obmedzenie účinkov, o ktorom rozhodol Tribunal Supremo (Najvyšší súd) v rozsudku z 9. mája 2013, pretože toto obmedzenie sa nezdá byť zlučiteľné s týmto právom (pozri v tomto zmysle rozsudky z 5. októbra 2010, *Elčinov*, C-173/09, EU:C:2010:581, body 29 až 32; z 19. apríla 2016, *DI*, C-441/14, EU:C:2016:278, body 33 a 34; z 5. júla 2016, *Ogňanov*, C-614/14, EU:C:2016:514, bod 36, ako aj z 8. novembra 2016, *Ogňanov*, C-554/14, EU:C:2016:835, body 67 až 70).
- 75 Zo všetkých predchádzajúcich úvah vyplýva, že článok 6 ods. 1 smernice 93/13 sa má vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnej judikatúre, ktorá časovo obmedzuje reštitučné účinky súvisiace s určením nekalej povahy podmienky v zmysle článku 3 ods. 1 tejto smernice, ktorú obsahuje spotrebiteľská zmluva uzavretá s predajcom alebo obchodníkom, len na sumy, ktoré boli neoprávnene splatené podľa tejto podmienky po vyhlásení súdneho rozhodnutia, ktorým bola určená táto nekalá povaha.

O ďalších prejudiciálnych otázkach

- 76 Vzhľadom na odpoveď poskytnutú na prvú a druhú otázku vo veci C-154/15, ako aj na spoločnú prvú otázku vo veciach C-307/15 a C-308/15 nie je potrebné odpovedať na ďalšie prejudiciálne otázky.

O trovách

- 77 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdny dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (veľká komora) rozhodol takto:

Článok 6 ods. 1 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách sa má vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnej judikatúre, ktorá časovo obmedzuje reštitučné účinky súvisiace so súdnym určením nekalej povahy podmienky v zmysle článku 3 ods. 1 tejto smernice, ktorú obsahuje spotrebiteľská zmluva uzavretá s predajcom alebo obchodníkom, len na sumy, ktoré boli neoprávnene zaplatené podľa tejto podmienky po vyhlásení súdneho rozhodnutia, ktorým bola určená táto nekalá povaha.

Podpisy